

KARTA PRACY

Gall Anonim *Kronika polska*

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie wykonaj umieszczone pod nim zadania. Odpowiadaj tylko na podstawie tekstu i tylko własnymi słowami – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tyłu odpowiedzi, o ile jesteś proszona(-ny). W zadaniach zamkniętych wybierz tylko jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

Ku chwale władcy

1. [...] uważamy *Kronikę Galla* za pierwsze dzieło literatury polskiej, pomimo że autor jej nie był Polakiem. Niewiele tylko, co prawda, wiadomo o osobie kronikarza, ale [...] tyle przynajmniej jest pewne, że był on cudzoziemcem i sam tak o sobie w dziele swoim mówi. Niemniej przecież spisał swą *Kronikę* w Polsce, zachęcony do tego przez Polaków, przede wszystkim przez kanclerza księcia Bolesława Krzywoustego, opierając się na informacjach u nas otrzymanych, a przedmiotem jego dzieła są dzieje królów i książąt polskich. Treść *Kroniki* zatem zarówno ze względu na temat, jak i na źródło wiadomości jest polska i w znacznej mierze oddaje poglądy ówczesnych polskich kół wykształconych. [...]

2. Nie ulega wątpliwości, że autor obrał sobie za główny przedmiot dzieje Bolesława Krzywoustego i jego chwale poświęcił swe dziełko, a tylko „ze względu na niego”, jak sam powiada, przedstawił zwięźle historię jego ojczyzny i jego przodków. Stosownie do tego, z trzech, mniej więcej jednakowej objętości ksiąg *Kroniki*, tylko pierwsza poświęcona jest przodkom Bolesława Krzywoustego, choć obejmuje swym opowiadaniem okres około 125 – jeśli liczymy tylko od wstąpienia na tron Mieszka I – a nawet 250 lat, jeśli uwzględnimy również cztery poprzedzające go pokolenia piastowskiego rodu, o których mowa jest pokrótce w rozdziale trzecim tej księgi. Natomiast księga druga opowiada o wiele bardziej szczegółowo dzieje 23 lat (1086–1109), podczas gdy księgę trzecią wypełniają w całości wypadki zaledwie 4 lat (1109–1113).

3. [...] Widać stąd, że autora interesowały przede wszystkim dzieje współczesne, stanowiące tylko niewielki odcinek dotychczasowej historii Polski i domu piastowskiego, podczas gdy wszystko, co działo się poprzednio, było w jego oczach tylko zaszczytnym tłem działalności tego właściwego bohatera, z którego to tła wybierał tylko takie szczegóły, które specjalnie zwróciły jego uwagę. [...]

Taki właśnie sposób ujęcia – obszerne przedstawienie dziejów współczesnego władcy, w duchu z reguły panegirycznym, na zwięźle tylko naszkicowanym tle panowania jego poprzedników – spotyka się zresztą niejednokrotnie w historiografii średniowiecznej. [...]

4. Pora teraz wykorzystać poczynione obserwacje dla wyjaśnienia zawartości *Kroniki* i właściwego jej sposobu przedstawiania przeszłości. Możemy przy tym zacząć od razu od księgi I, doprowadzającej [...] opowieść o dziejach dynastii Piastowskiej do narodzin głównego bohatera dzieła, Bolesława Krzywoustego. Już czysto zewnętrznym jest rzeczą uderzającą, iż wypełnia ją przeważnie opis panowania dwu jego imienników, Bolesława Chrobrego i Śmiałego: na 31 rozdziałów tej księgi 17 poświęconych jest pierwszemu, a 7 drugiemu z nich. Nie ma co do tego wątpliwości, że to w nich przede wszystkim autor upatruje wzór do naśladowania dla spadkobiercy ich imienia i państwa (por. I 16, 23 i 26). Nie omieszkał zresztą powiedzieć nam tego zupełnie bez obsłonek; oto przedstawiwszy obszerne i w jak najbardziej idealnych barwach świetność panowania Bolesława Chrobrego, każe mu na łożu śmierci wygłosić następujące prorocstwo do grona otaczających go zaufanych dostojników i przyjaciół (I 16):

[...] Biada, biada! już jakby w niejasnym odbiciu widzę potomstwo królewskie, błakające się na wygnaniu i błagające o miłosierdzie wrogów, których ja nogami podeptałem! Widzę też z daleka, jak z lędźwi moich rodzi się jak gdyby karbunkuł¹ świetlisty, który ująwszy rękojeść miecza mego, całą Polskę swym rozjaśnia blaskiem! (s. 35).

¹ karbunkuł – kamień szlachetny barwy czerwonej.

W tym oczywiście fikcyjnym i od samego autora pochodzącym przemówieniu znajdujemy wyraźną aluzję do upadku potęgi Polski, jaki nastąpił niebawem po śmierci Chrobrego, i do wygnania jego wnuka Kazimierza (późniejszego Odnowiciela), a więc do tego krytycznego momentu, który groził dynastii Piastowskiej ostateczną utratą władzy w kraju. Równocześnie jednak umierający prorokuje, iż świetność państwa i dynastii przywrócona zostanie przez jego dalekiego potomka, w którym nietrudno dopatrzeć się Krzywoustego. [...]

5. [Swego czasu traktowano *Kroniki* niemal jak utwór publicystyczny], który miałby uzasadniać prawa Krzywoustego do zwierzchniej władzy w Polsce, a usprawiedliwiać, ile się tylko dało, jego postępowanie wobec Zbigniewa². Była w takim ujęciu niewątpliwie pewna przesada. Trudno dopatrywać się w kronice instrumentu aktualnej polityki, zwłaszcza wewnętrznej, już choćby z tego względu, że w Polsce liczyć mogła na nader ograniczony krąg czytelników, realnie biorąc, na garść światlejszego duchowieństwa. Ci zaś z tego grona, którzy sympatyzowali ze Zbigniewem – jak np. arcybiskup Marcin – mieli o całej sprawie własne informacje, daleko lepsze niż kronikarz, i swoje własne zdanie, na którego zmianę jego historyczne argumenty w znikomej tylko mierze mogły wpłynąć. Toteż jeśli broni on w swym dziele sprawy Krzywoustego przeciwko pamięci Zbigniewa, to czyni to w sferze bardziej idealnej, „przed trybunałem historii”, jak my byśmy dziś powiedzieli. [...]

6. Stosownie do tego zgromadził na rzecz swego ksiązęcego opiekuna i bohatera swej powieści wszelkie możliwe argumenty. Księgę I rozpoczął od wierszowanej opowieści o jego na wpół cudownych narodzinach za sprawą modłów św. Idziego, a następnie ten sam motyw powtórzył obszernie prozą na jej końcu (I 30–31). [...]

7. Idealnym obrazem Polski jest dla Galla [...] Polska Bolesława Chrobrego; Krzywousty ma po latach upadku przywrócić jej świetność. Otóż obraz panowania Chrobrego opiera się w części, ale właśnie w tej części, w której mowa jest o jego stosunkach z cesarstwem niemieckim, na zaginionym dla nas *Żywocie św. Wojciecha*, gdzie obszernie opisany był m.in. zjazd gnieźnieński Chrobrego z Ottonem III w r. 1000. [...] Stamtąd więc pochodzi [...] opis zjazdu, gdzie suwerenne stanowisko władcy polskiego, uznane w pełni przez cesarza, zostaje z całym naciskiem podkreślone. [...]

8. Być więc może, że ideologia akcentująca „starodawną wolność Polski”, zwłaszcza w przeciwieństwie do roszczeń cesarstwa, znalazła już wyraz w owym *Żywocie* z początku XI w., o całe sto lat od Galla wcześniejszym, i że stamtąd czerpało ją światlejsze duchowieństwo polskie, przede wszystkim oczywiście dworskie. Warto w związku z tym zwrócić uwagę, że ideologię tę podjął następnie w całej rozciągłości Kadłubek, jak widać z całej jego kroniki, gorący patriota polski. Nie mogąc jednak pochlubić się w swoich czasach żadnym takim dowodem jej aktualnej ważności, jakim dla Galla było zwycięskie odparcie najazdu niemieckiego w r. 1109, dał jej swoim zwyczajem wyraz w uczonych kombinacjach i – co tu dużo mówić – zmyśleniach. Kadłubkowe opowiadania o tym, jak to w zamierzchłych czasach przodkowie Polaków zadali klęskę Aleksandrowi Wielkiemu, kiedy wtargnął na ich ziemie, a Juliuszowi Cezarowi stawiali skuteczny opór, tak że wolał w końcu spokrewnić się z księciem polskim wydając zań za mąż swą siostrę – są projekcją w sferę legendy historycznej tej samej ideologii nienaruszalnej suwerenności Polski, którą głosił Gall, a może nawet rozwinięciem jego lakonicznego stwierdzenia, że jest ona krajem, „który nigdy przez nikogo nie został ujarzmiony w zupełności”.

Na podstawie: Marian Plezia, *Wstęp* [w:] Anonim tzw. Gall, *Kronika Polska*, Wrocław 1982.

² Zbigniew – przyrodni starszy brat Bolesława Krzywoustego, uwięziony przez tegoż i oślepiony, w wyniku czego zmarł.

Zadanie 1. (2 p.)

Na podstawie akapitu 1. odpowiedz, dlaczego *Kronikę* Galla Anonima zalicza się do literatury polskiej. Sformułuj dwa argumenty.

.....

.....

.....

Zadanie 2. (3 p.)

Podaj funkcję cudzysłowu w przytoczonych fragmentach tekstu, wpisując numery od 1 do 3 w odpowiednie rubryki tabeli. Zwróć uwagę na kontekst.

1. Wyodrębnienie cytatu.
2. Sygnalizowanie o przeniesieniu z innej warstwy stylistycznej.
3. Podkreślenie ironii.

Cytat	Funkcja
„ze względu na niego” (akapit 2.)	
„przed trybunałem historii” (akapit 5.)	
„który nigdy przez nikogo nie został ujarzmiony w zupełności” (akapit 6.)	

Zadanie 3. (2 p.)

Napisz, co zawierają poszczególne księgi *Kroniki* Galla Anonima i jaki przedział czasowy obejmują. Skorzystaj z informacji zawartych w akapicie 2.

Księga I

.....

.....

Księga II

.....

.....

Księga III

.....

.....

Zadanie 4. (1 p.)

Określ, jaką funkcję wobec akapitu 2. pełni akapit 3.

.....

Zadanie 5. (1 p.)

Jaka norma obowiązywała w historiografii średniowiecznej (akapit 3.)?

.....

.....

Zadanie 6. (2 p.)

Wyjaśnij, jak rozumiesz podkreślone wyrażenie w kontekście całego zdania: „Taki właśnie sposób ujęcia – obszerne przedstawienie dziejów współczesnego władcy, w duchu z reguły panegirycznym, na zwięźle tylko naszkicowanym tle panowania jego poprzedników – spotyka się zresztą niejednokrotnie w historiografii średniowiecznej”.

.....

.....

.....

Zadanie 7. (2 p.)

W jakim celu Gall Anonim przypisał Bolesławowi Chrobremu wywołanie prorocstwa zacytowanego w akapicie 4.?

.....

.....

Zadanie 8. (2 p.)

Dlaczego Marian Plezia uważa, że *Kroniki* nie można traktować jako utworu publicystycznego, skierowanego do odbiorcy współczesnego Gallowi (akapit 5.)?

.....

.....

.....

Zadanie 9. (3 p.)

Wskaż dwa inne średniowieczne opracowania historiograficzne, które autor przywołuje w swoim opracowaniu jako kontekst *Kroniki* Galla Anonima.

.....

.....

Co łączy wszystkie trzy dzieła?

.....

.....

.....

Zadanie 10. (1 p.)

Zdanie: „Nie mogąc jednak pochłubić się w swoich czasach żadnym takim dowodem jej aktualnej ważności, jakim dla Galla było zwycięskie odparcie najazdu niemieckiego w r. 1109, dał jej swoim zwyczajem wyraz w uczonych kombinacjach i – co tu dużo mówić – zmyśleniach” pełni funkcję

- A. fatyczną.
- B. ekspresywną.
- C. impresywną.
- D. informacyjną.

Zadanie 11. (1 p.)

Z akapitu 8. wypisz przykład językowego wyznacznika spójności tekstu.

.....

.....